

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

Ujęcie syntetyczne

Mocne strony	Szanse
<ul style="list-style-type: none"> • Duże znaczenie sektora rolno-spożywczego w gospodarce narodowej • Ujawnione przewagi konkurencyjne w handlu międzynarodowym. • Stosunkowo duże zasoby czynników wytwórczych w rolnictwie. • Relatywnie silna pozycja konkurencyjna polskiego sektora rolno-żywnościowego rynkach zagranicznych. • Ujawnione przewagi konkurencyjne w handlu międzynarodowym • Stosunkowo konkurencyjne struktury rynkowe w ogniwach łańcucha marketingowego żywności. • Duże bezpośrednie inwestycje zagraniczne korzystnie wpłynęły na transfer innowacji i nowych technologii oraz struktury rynkowe. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost zwłaszcza globalnego a także krajowego popytu na żywność w ujęciu ilościowym. • Znaczny potencjał ekonomiczny rozwoju działań kooperacyjnych sektorze rolno-żywnościowym. • Rozwój świadomości konsumentów krajowych i zagranicznych w odniesieniu do jakości produktów żywnościowych. • Nowe wymiary jakości żywności (dobrostan, środowiskowe itd.) • Postępujący transfer innowacji do sektora rolno-żywnościowego w wymiarze międzynarodowym. • Wyższy poziom nakładów na badania i prace rozwojowe w rolnictwie i sektorze żywnościowym będący skutkiem względnie wysokiego tempa wzrostu gospodarczego • Nowe modele biznesowe. Dobry dostęp do usług publicznych stwarza możliwości podnoszenia kwalifikacji uczestników rynku rolno-żywnościowego. • Znaczny potencjał ekonomiczny w zakresie rozwoju działań kooperacyjnych sektorze rolno-żywnościowym.
Słabe strony	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Duża liczba gospodarstw rolnych, rozdrobniona struktura podmiotowa w porównaniu z głównymi konkurentami z UE-15 oraz niska skłonność do poziomej integracji skutkują niewielką siłą przetargową rolnictwa w łańcuchu dostaw • Duży udział słabych kompleksów glebowych, rozdrobniona struktura działek oraz mała ilość opadów i małe zasoby wody. • Stosunkowo niska efektywność wykorzystania czynników wytwórczych w rolnictwie. • Mała skłonność gospodarstw rolnych do poziomej i pionowej integracji. • Niska innowacyjność i zaawansowanie 	<ul style="list-style-type: none"> • Postępujące negatywne zmiany klimatyczne, w tym w szczególności trudna sytuacja hydrologiczna kraju, skutkują wzrostem ryzyka produkcyjnego i handlowego w sektorze rolno-żywnościowym. • Odptyw młodych mieszkańców z terenów wiejskich • Narastający protekcyjizm w handlu międzynarodowym, zwłaszcza w handlu rolno-żywnościowym. • Rosnąca konkurencja na międzynarodowych rynkach żywnościowych ze strony krajów rozwijających. • Spadek inwestycji i nakładów na odtwarzanie majątku wytwórczego w gospodarce. • Ograniczone środki budżetowe na WPR, która realizuje wiele różnych celów, mogą skutkować nieefektywnym ich wykorzystaniem.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

<p>technologiczne produkcji rolnej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niski poziom nakładów na badania i prace rozwojowe w rolnictwie. • Niski stopień wykorzystania możliwości związanych z handlem elektronicznym. • Niski poziom świadomości i orientacji rynkowej znacznej części producentów rolnych. • Niedostateczny poziom wiedzy technologicznej rolników.	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost koncentracji i siły przetargowej w ogniwach marketingowych łańcuchów żywnościowych ograniczający konkurencyjność rolnictwa. • Zmiany preferencji konsumentów prowadzące do wykształcenia się trendów skutkujących spadkiem popytu na produkty rolno-żywnościowe pochodzenia krajowego. • Wykluczenie cyfrowe części producentów rolnych i mieszkańców obszarów wiejskich.
---	--

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

Ujęcie opisowe

Mocne strony

Duże znaczenie sektora rolno-spożywczego w gospodarce narodowej

Sektor rolno-żywnościowy w Polsce ma duże znaczenie gospodarcze, społeczne i środowiskowe. Łączny udział rolnictwa, leśnictwa i rybactwa w wartości dodanej brutto wynosi 3,2% i jest dwukrotnie większy niż średnio w UE. W układzie regionalnym największy udział rolnictwa, leśnictwa i rybactwa w wartości dodanej brutto mają województwa: podlaskie (6,5%), warmińsko-mazurskie (5,3%) oraz lubelskie (5,3%). Wymienione działy gospodarki mają najmniejszy udział w wartości dodanej brutto w województwach: śląskim (0,7%), małopolskim (1,3%) i dolnośląskim (1,4%)¹. W sektorze rolno-spożywczy systematycznie rośnie dodatnie saldo handlu zagranicznego.

Stosunkowo duże zasoby czynników wytwórczych w rolnictwie.

Polska dysponuje dużymi zasobami czynników produkcji rolnej, tj. ziemi, pracy i kapitału. Powierzchnia użytków rolnych wynosi ok. 14,5 mln ha², co stanowi 8% łącznej powierzchni użytkowanej rolniczo w UE. Dla porównania udział Niemiec i Francji w unijnym areale użytków rolnych wynosi odpowiednio 10 i 16%. Uwarunkowania agroklimatyczne oraz struktura użytków rolnych w Polsce umożliwiają efektywną i konkurencyjną produkcję roślinną i zwierzęcą, pomimo że przeważają gleby średnie i słabe, a opady atmosferyczne są niewielkie..

Obszary wiejskie w Polsce charakteryzują się relatywnie dużymi zasobami pracy, gdyż są one zamieszkiwane przez ok. 15 mln osób, które generują również duży rynek artykułów żywnościowych. Struktura demograficzna na tych obszarach należy do najkorzystniejszych w UE, gdyż ludność w wieku produkcyjnym stanowi ok. 63%. Duży udział mają osoby w wieku przedprodukcyjnym, które stanowią potencjalny zasób pacy. W okresie członkostwa Polski w UE W rolnictwie nastąpiły duże zmiany strukturalne i modernizacyjne, które skutkowały spadkiem liczby zatrudnionych do 2,3 mln osób, a w przeliczeniu na osoby pełnozatrudnione (AWU) z 2,5 do 1,7 mln osób. Pomimo dużej redukcji zatrudnienia w rolnictwie, jego udział w zatrudnieniu ogółem (10,5%) jest ponad dwukrotnie wyższy niż w UE oraz czterokrotnie wyższy niż w UE-15. Pomimo relatywnie dużych zasobów pracy w polskim rolnictwie zapotrzebowanie na pracę najemną w gospodarstwach rolnych pozostaje niezaspokojone. Szacuje się, że zapotrzebowanie na pracę najemną (głównie sezonową)

---

¹ IERiGŻ-PIB, IUNG, IPT, IOR, PIWET, IHAR, IZOO, IO. 2019. *Diagnoza sektora rolno-spożywczego i obszarów wiejskich w Polsce przygotowana dla potrzeb opracowania Krajowego Planu Strategicznego 2021-2027*, Warszawa.

² GUS. 2018. *Rocznik statystyczny rolnictwa 2018*, Warszawa.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

wynosi ok. 500 tys. osób i w dużej części jest pokrywane pracownikami z zagranicy. Problem ten w dużej mierze ma charakter regionalny (np. regiony wyspecjalizowane w produkcji owocowo-warzywnej) oraz sezonowy, gdyż zapotrzebowanie na pracę najemną zwiększa się w okresie letnim i jesiennym (np. zbiory).

Zasoby krajowego kapitału ludzkiego są silnie zróżnicowane w układzie regionalnym i są negatywnie skorelowane ze strukturą gospodarstw rolnych. Największe zasoby pracy występują w regionach o rozdrobnionej strukturze gospodarstw rolnych (małopolskie, lubelskie, łódzkie, podkarpackie, podlaskie i świętokrzyskie). Relatywnie najmniejszymi zasobami pracy charakteryzują się województwa zachodnie oraz województwo mazowieckie. Relatywnie duże zasoby pracy i rozwinięta oświata rolnicza oraz powszechny dostęp do usług publicznych stanowią podstawę przewag konkurencyjnych w rozwoju pracochłonnych kierunków produkcji rolnej oraz przetwórstwa i dystrybucji żywności. Warunkiem efektywniejszego wykorzystania zasobów jest poprawa dochodowości pracy w rolnictwie oraz ograniczenie sezonowości zatrudnienia. Wzrost dochodów z pracy w rolnictwie jest warunkiem koniecznym poprawy atrakcyjności zatrudnienia i będzie skutkował tym, że młodzież będzie chciała wiązać swoją przyszłość z rolnictwem i obszarami wiejskimi. Sezonowość produkcji rolnej i zapotrzebowania na pracę jest determinowana okresem wegetacji. Możliwości ograniczenia sezonowości zatrudnienia w rolnictwie są zatem silnie ograniczone, ale pewne możliwości stwarza rozwój przetwórstwa i dystrybucji żywności w gospodarstwach rolnych i małych przedsiębiorstwach (skala mikro) zlokalizowanych na obszarach wiejskich.

W przemyśle spożywczym (PKD 10) zatrudnienie zmniejszyło się w latach 2005-2018 o 4,3% do 304,8 tys. osób (w przeliczeniu na pełne etaty). Duże inwestycje kapitałowe w przedsiębiorstwach warunkach redukcji zatrudnienia skutkowały wzrostem produktywności pracy o 30% do 25,3 tys. EUR. Wydajność pracy w krajowych przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego nadal jest o ok. 47% niższa od średniej w UE (48,0 tys. EUR). Przemysł spożywczy w Polsce powinien kontynuować procesy modernizacji w celu poprawy efektywności gospodarowania czynnikami produkcji, aby budować trwałe przewagi konkurencyjne. Procesy modernizacji polskiego rolnictwa obejmują dwa aspekty: przemiany strukturalne skutkujące wzrostem koncentracji produkcji oraz substytucję pracy kapitałem trwałym. Redukcji zatrudnienia towarzyszyły duże nakłady inwestycyjne w gospodarstwach rolnych. W latach 2012-2017 łączna wartość nakładów inwestycyjnych brutto wyniosła ok. 30 mld zł³. W konsekwencji zwiększyły się zasoby kapitału trwałego i techniczne uzbrojenie pracy, które skutkowało wzrostem wydajności pracy, która nadal jest znacznie

---

³ IERiGŻ-PIB, IUNG, IPT, IOR, PIWET, IHAR, IZOO, IO. 2019. *Diagnoza sektora rolno-spożywczego i obszarów wiejskich w Polsce przygotowana dla potrzeb opracowania Krajowego Planu Strategicznego 2021-2027*, Warszawa.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

niższa niż w średnio w UE. Niższa wydajność pracy wskazuje na konieczność kontynuacji procesów restrukturyzacji i modernizacji w polskim sektorze rolno-żywnościowym.

Duże zasoby ziemi, pracy i kapitału stwarzają możliwości rozwoju konkurencyjnej produkcji roślinnej i zwierzęcej, a regionalne zróżnicowanie zasobów umożliwia specjalizację produkcyjną poszczególnych województw. W regionach o rozdrobnionej strukturze gospodarstw rolnych możliwy jest wielokierunkowy rozwój produkcji rolnej z wykorzystaniem ekologicznych walorów i zrównoważonej technologii oraz przetwórstwo i bezpośrednia dystrybucja produktów rolnych (sprzedaż bezpośrednia, Rolniczy Handel Detaliczny). W efekcie możliwe będzie skrócenie łańcucha dostaw, wzmocnienie pozycji rolników w łańcuchu marketingowym oraz przejęcie większej części wytworzonej wartości dodanej.

Relatywnie silna pozycja konkurencyjna polskiego sektora rolno-żywnościowego rynkach zagranicznych.

Polski sektor rolno-żywnościowy po akcesji do UE charakteryzuje się wysoką dynamiką obrotów handlu zagranicznego oraz systematycznym wzrostem dodatniego salda. W latach 2003-2018 eksport zwiększył się z 4,1 do 29,7 mld EUR, a import z 3,6 do 20,0 mld EUR. Dodatkowo saldo wymiany handlowej zwiększyło się z 0,5 do 9,7 mld EUR. Sektor rolno-żywnościowy jest jednym z nielicznych działów gospodarki narodowej, które uzyskują nadwyżkę w handlu zagranicznym⁴. Duże dodatnie saldo występuje w wymianie handlowej na rynku UE, która jest głównym rynkiem zbytu. Ujemne saldo występuje w obrotach handlowych z krajami rozwijającymi się gospodarczo (1,2 mld EUR), a decyduje o tym duży import produktów z innych stref klimatycznych (śruta sojowa, owoce i warzywa, kawa i herbata, tytoń, itp.). Pomimo pozytywnych zmian w handlu zagranicznym polski eksport wyrażony w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną w rolnictwie (17,5 tys. EUR) należy do najmniejszych w UE, a powodem tego jest duże zatrudnienie w polskim rolnictwie. Polski eksport nieznacznie lepiej wypada w przeliczeniu na jednostkę powierzchni użytków rolnych, ale jest znacznie niższy niż w krajach charakteryzujących się zaawansowaną technologicznie produkcją i wymianą handlową (Holandia, Belgia i Dania), a także niższy niż w Niemczech i Wielkiej Brytanii.

Silna pozycja konkurencyjna polskiego sektora rolno-żywnościowego w UE jest warunkowana przewagami kosztowo-cenowymi oraz wysoką jakością żywności. Konkurencyjność kosztowa jest determinowana niższymi kosztami pracy oraz niskimi marżami na poszczególnych etapach łańcucha żywnościowego w porównaniu z krajami UE-

---

⁴ Łopaciuk W. 2019. *Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi. Stan i perspektywy*, nr 50, IERiGŻ-PIB, MRiRW, Warszawa.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

15. Istotną rolę w tym zakresie odegrały także inwestycje w zakłady krajowego przemysłu spożywczego oraz bezpośrednio inwestycje transnarodowych koncernów spożywczych, które skutkowały silniejszą integracją rynku krajowego z rynkiem UE oraz przepływem wiedzy i technologii, a także stymulowały procesy modernizacyjne w gospodarstwach rolnych (np. w zakresie jakości surowca). Niższe koszty produkcji i przetwórstwa oraz unijne standardy w zakresie zdrowotnego bezpieczeństwa żywności stanowią podstawę trwałych przewag konkurencyjnych sektora w najbliższych latach. Proces wyrównywania cen krajowych i cen na międzynarodowym rynku oraz malejące kosztowe przewagi konkurencyjne powodują, że w przyszłości powinny być one rekompensowane rosnącymi efektami skali w produkcji rolnej i przetwórstwie oraz korzyściami z większej wartości dodanej (np. przetwórstwo żywności i wyższa jakość produktów).

Występują istotne różnice w zakresie konkurencyjności poszczególnych branż sektora rolno-żywnościowego. Najwyższą konkurencyjnością charakteryzuje się sektory: drobiarski, mleczarski, wołowy, owocowo-warzywny, zbożowy i cukrowniczy. Najniższą konkurencyjność wykazuje branża wieprzowa oraz nasiona roślin oleistych ze względu na duży import śrutę sojowej. Duże zapotrzebowanie sektora paszowego na importowane surowce białkowe stwarza możliwość rozwoju uprawy krajowych roślin białkowych. Promocja źródeł białka pochodzenia krajowego nie tylko umożliwi redukcję importu i poprawę salda handlu zagranicznego w sektorze paszowym, ale korzystnie wpłynie na bezpieczeństwo żywnościowe kraju oraz będzie miała korzystny wpływ na zrównoważony charakter i bioróżnorodność rolnictwa.

Ujawnione przewagi konkurencyjne w handlu międzynarodowym.

Badania empiryczne IERiGŻ-PIB wykazały, że w odniesieniu do rynku światowego największą konkurencyjnością⁵ charakteryzują się następujące grupy produktów: mięso i zwierzęta żywe (z wyjątkiem wieprzowiny), produkty mleczarskie, warzywa, cukier i przetwory, przetwory owocowo-warzywne i zbożowe oraz produkty tytoniowe. Analogiczne tendencje odnotowano w odniesieniu do rynku unijnego oraz krajów trzecich⁶.

---

⁵ Jednym z mierników oceny konkurencyjności branż jest wskaźnik ujawnionych przewag konkurencyjnych w sensie Balassy (RCA), który polega na ocenie, czy udział danej grupy produktów w eksporcie badanego kraju jest większy/mniejszy od udziału tej grupy produktów w eksporcie na rynku odniesienia (światowym, unijnym). Wartości wskaźnika $RCA > 1$ wskazują na występowanie przewag ujawnionych przewag konkurencyjnych.

⁶ Szczepaniak I. (red.). 2014. *Monitoring i ocena konkurencyjności polskich producentów żywności (5)*, nr 115, IERiGŻ-PIB, Warszawa.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

Stosunkowo konkurencyjne struktury rynkowe w ogniwach łańcucha marketingowego żywności.

Polski sektor rolno-żywności obejmuje trzy podstawowe działy: produkcję rolną, przetwórstwo żywności (przemysł spożywczy) oraz dystrybucję na rynku krajowym i zagranicznym. Struktura podmiotowa sektora jest rozdrobniona w porównaniu z głównymi konkurentami w UE-15, a w szczególności dotyczy to gospodarstw rolnych (ok. 52% ogólnej gospodarstw rolnych użytkuje do 5 ha użytków rolnych). Należy przy tym pamiętać, że poszczególne regiony kraju znacząco różnią się strukturą podmiotową gospodarstw rolnych. Przemysł spożywczy przeszedł głębokie zmiany strukturalne i własnościowe. W konsekwencji poszczególne branże charakteryzują się zróżnicowaną koncentracją produkcji, strukturą własnościową oraz stopniem zaangażowania kapitału zagranicznego, a także stopniem integracji pionowej. W dystrybucji produktów rolno-żywnościowych zarówno na poziomie hurtowym, jak i detalicznym występują bardzo zróżnicowane formy handlu i stopień jego koncentracji (np. duże sieci hipermarketów i dyskontów), które odznaczają się bardzo silną pozycją przetargową w łańcuchu marketingowym w porównaniu z producentami rolnymi i przejmują dużą część wypracowanej nadwyżki ekonomicznej. Silnie zróżnicowanie struktur rynkowych sprzyja nasilaniu się konkurencji rynkowej, ale skutkuje słabszą pozycją przetargową początkowych ogniw łańcucha marketingowego (rolnictwa oraz pierwotnego przetwórstwa). Rosnące saldo w handlu zagranicznym oraz dobre wyniki ekonomiczno-finansowe przemysłu spożywczego potwierdzają konkurencyjność tych struktur rynkowych. Występują jednak istotne różnice w tym zakresie pomiędzy poszczególnymi branżami sektora, a także w ujęciu regionalnym. Południowe regiony kraju charakteryzują się rozdrobnioną strukturą rolnictwa i przemysłu spożywczego oraz wykazują mniejszą konkurencyjność struktur rynkowych. Regiony te charakteryzują się dużym potencjałem poprawy efektywności poprzez wzrost koncentracji produkcji i przetwórstwa oraz ukierunkowanie działalności gospodarczej na niszowe segmenty rynku (np. przetwórstwo i dystrybucję żywności w gospodarstwach rolnych o małej skali produkcji). Północne i zachodnie regiony kraju charakteryzują się dużymi gospodarstwami rolnymi, których produkcja jest ukierunkowana na rynek. Struktury rynkowe i kanały dystrybucji są dobrze rozwinięte (np. przemysł przetwórczy, zaplecze magazynowo-logistyczne, porty i infrastruktura transportowa).

Duże bezpośrednie inwestycje zagraniczne korzystnie wpłynęły na transfer innowacji i nowych technologii oraz struktury rynkowe.

Łączna wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych w polskim sektorze rolno-żywnościowym wyniosła ok. 6,5 mld EUR. Transnarodowe koncerny inwestowały przede

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

wszystkim w przemyśle spożywczym)⁷ oraz w mniejszym stopniu w produkcję rolną (np. produkcja kwalifikowanego materiału siewnego). Inwestycje zagraniczne skutkowały transferem innowacji i nowoczesnych technologii oraz zmianami strukturalnymi w gospodarstwach rolnych, gdyż koncerny spożywcze wymagają od rolników dostaw dużych partii surowców o określonych parametrach jakościowych. W rezultacie gospodarstwa rolne w coraz większym stopniu ukierunkowują swoją działalność na rynek i muszą być konkurencyjne. Duże inwestycje zagranicznego skutkowały także internacjonalizacją i globalizacją krajowej gospodarki rolno-żywnościowej, silniejszą integracją z rynkami zewnętrznymi oraz koncentracją struktur rynkowych w niektórych branżach (cukrownicza, olejarska, paszowa). Koncentracja struktur rynkowych (oligopolistycznych) skutkuje poprawą efektywności rynku, ale osłabia pozycję przetargową gospodarstw rolnych, pomimo funkcjonowania umów kontraktacyjnych.

---

⁷ Chechelski P. 2008. *Wpływ procesów globalizacji na polski przemysł spożywczy*, Studia i Monografie, nr 145, IERiGŻ-PIB, Warszawa.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

Słabe strony

Duża liczba gospodarstw rolnych, rozdrobniona struktura podmiotowa w porównaniu z głównymi konkurentami z UE-15 oraz niska skłonność do poziomej integracji skutkują niewielką siłą przetargową rolnictwa w łańcuchu dostaw

W okresie transformacji gospodarczej i członkostwa w UE polskie rolnictwo przeszło proces głębokich zmian strukturalnych, własnościowych i modernizacyjnych. W latach 2010-2017 liczba gospodarstw rolnych zmniejszyła się o 7% do 1,4 mln. Najgłębszy spadek dotyczył liczby małych podmiotów do 5 ha, a wzrost dotyczył liczby gospodarstw rolnych użytkujących więcej niż 20 ha. Procesy restrukturyzacji sektora rolnego pomimo pozytywnych zmian nie zostały zakończone, ponieważ największą grupę (50,7%) stanowią gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych 1-5 ha. Podmioty o powierzchni użytków rolnych powyżej 20 ha stanowią tylko 10,2% łącznej liczby gospodarstw rolnych. Występują duże różnice regionalne w strukturze gospodarstw rolnych. Najbardziej rozdrobnione struktury występują w regionach centralnych, południowych i południowo-wschodnich, w tym w szczególności w regionach górskich. Mała skala produkcji oraz mała skłonność rolników do łączenia się w większe inicjatywy gospodarcze jest poważną barierą prowadzenia efektywnych inwestycji, których celem będzie nowoczesna i innowacyjna technologia produkcji. Małe gospodarstwa rodzinne wykazują znikome zainteresowanie do kooperacji w ramach większych i zarejestrowanych podmiotów gospodarczych takich jak: grupy producentów i spółdzielnie. Gospodarstwa rolne, poza branżą mleczarską, nie są zintegrowane z przemysłem przetwórczym. W konsekwencji pozycja rolnictwa w łańcuchu marketingowym jest słaba.

Duży udział słabych kompleksów glebowych, rozdrobniona struktura działek oraz mała ilość opadów i małe zasoby wody.

W Polsce przeważają lekkie i piaszczyste kompleksy glebowe, które charakteryzują się dużą przepuszczalnością wody. Udział gleb klas bonitacyjnych IV, V i VI w powierzchni użytków rolnych wynosi łącznie ok. 74%. Opady atmosferyczne i zasoby słodkiej należą do najmniejszych w UE. Gospodarstwa rolne w celu prowadzenia konkurencyjnej i efektywnej produkcji muszą prowadzić procesy dostosowawcze i modernizacyjne, aby przeciwdziałać niekorzystnym zmianom klimatu. W szczególności dotyczy to zrównoważonej technologii, której celem będzie oszczędna gospodarka wodą, odpadami oraz nawożenie organiczne, które zwiększa zawartość próchnicy w glebie. W konsekwencji wzrosną również walory ekologiczne produkcji rolnej.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP)⁸ wykazuje, że najkorzystniejsze warunki rozwoju rolnictwa występują w południowych regionach kraju, które obejmują ok. 16% gmin, a decydują o tym relatywnie dobre gleby i duża ilość opadów atmosferycznych. Skrajnie niekorzystne warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa także obejmują ok. 16% gmin, ale są rozmieszczone w różnych regionach kraju⁹. W celu zapobiegania wpływowi niekorzystnych zmian klimatycznych na produkcję konieczne jest upowszechnienie zrównoważonych metod (technologii) produkcji (np. gospodarstwa rolne z mieszanym typem produkcji, produkcja zintegrowana, rolnictwo precyzyjne¹⁰, specjalizacja produkcyjna). Poprawa efektywności wykorzystania czynników produkcji możliwa jest także poprzez zwiększenie wartości produkcji rolnej, którą można osiągnąć w wyniku poprawy jakości sprzedawanych produktów, magazynowanie produktów i ich sprzedaż w okresie sezonowego wzrostu cen oraz przetwórstwo i dystrybucję artykułów żywnościowych (np. sprzedaż bezpośrednia i Rolniczy Handel Detaliczny).

Polskie gospodarstwa rolne charakteryzują się rozdrobnioną strukturą działek, co ze względu na małą skalę utrudnia efektywną produkcję. Gospodarstwa rolne muszą dostosowywać organizację prac, nie mogą stosować wydajnych maszyn rolniczych, a koszty transportu i logistyki są wysokie. Rozwiązaniem tego problemu jest proces scalania (komasacji) gruntów w gospodarstwach rolnych, ale działania tę postępują bardzo powoli^{11 12}.

Stosunkowo niska efektywność wykorzystania czynników wytwórczych w rolnictwie.

Polski sektor rolno-żywnościowy pomimo pozytywnych zmian strukturalnych i modernizacyjnych nadal charakteryzuje się relatywnie niską efektywnością wykorzystania czynników wytwórczych w porównaniu z konkurentami na rynku UE. Polskie obszary wiejskie dysponują dużymi rezerwami poprawy wydajności pracy, która w latach 2012-2017 wzrosła o 33% do 6,4 tys. EUR/AWU. W tym samym okresie średnia wydajność pracy w UE zwiększyła się o 21% do 20,1 tys. EUR/AWU¹³. Głównym powodem niższej wydajności pracy są małe efekty skali produkcji, będące efektem rozdrobnionej struktury gospodarstw

⁸ IUNG-PIB. 2019. *Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej*, <http://onw.iung.pulawy.pl/specyficzne/wwrpp>.

⁹ MRiRW. 2019. *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej rolnictwa, obszarów wiejskich i rybactwa*, Warszawa.

¹⁰ Krzyżanowski J. 2019. *Rolnictwo precyzyjne - możliwości aplikacyjne i badawcze*, seminarium IERiGŻ-PIB, www.ierigz.waw.pl/aktualnosci/seminaria-i-konferencje/23370,40,3,0,1571394910.html.

¹¹ Woch F. 2012. *Ocena efektywności scaleń gruntów realizowanych w Polsce w ramach Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej*, Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich, nr 2/III, Polska Akademia Nauk, Kraków.

¹² Kurpowicz W. 2014. *Analiza efektywności scalania gruntów w ocenie społeczności lokalnej*, Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich, nr 2/II, Polska Akademia Nauk, Kraków.

¹³ IERiGŻ-PIB, IUNG, IPT, IOR, PIWET, IHAR, IZOO, IO. 2019. *Diagnoza sektora rolno-spożywczego i obszarów wiejskich w Polsce przygotowana dla potrzeb opracowania Krajowego Planu Strategicznego 2021-2027*, Warszawa.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

rolnych i ich niskiej skłonności do integracji poziomej (kooperacji). Czynnikiem determinującym niższą wydajność pracy jest także niska produktywność ziemi, której powodem są niekorzystne uwarunkowania glebowo-klimatyczne. Produktywność ziemi obrazują niższe plony z jednostki powierzchni użytków rolnych. Głównym powodem niższej produktywności ziemi jest gorsza bonitacja gleb w porównaniu z krajami Europy Zachodniej oraz mała ilość opadów atmosferycznych i niekorzystna sytuacja hydrologiczna. Czynnikiem determinującym niską produktywność rolnictwa jest także brak wyraźnego postępu technologicznego w podmiotach gospodarczych o małej skali produkcji (ESU do 25 tys. EUR), które mają duży udział w strukturze gospodarstw rolnych. Duże i średnie gospodarstwa rolne (ESU powyżej 25 tys. EUR) charakteryzują się wyższą efektywnością (produktywnością) czynników wytwórczych. Podmioty gospodarcze o większym potencjale ekonomicznym mogą stosować nowoczesną i technologię oraz dysponują odpowiednią skalą produkcji uzasadniającą inwestycje modernizacyjne. Gospodarstwa rolne o skali produkcji powyżej 25 tys. euro nadal wymagają wsparcia inwestycyjnego w celu dalszego zwiększenia konkurencyjności oraz wzmocnienia pozycji przetargowej w łańcuchu marketingowym (np. w relacjach z przemysłem spożywczym i podmiotami handlowymi).

Procesy restrukturyzacyjne i modernizacyjne w gospodarstwach rolnych skutkowały wzrostem całkowitej produktywności czynników wytwórczych, która w 2017 r. porównaniu była o 29% wyższa niż w 2005 r. Dynamika całkowitej produktywności czynników wytwórczych w Polsce była większa niż w UE, a to oznacza, że różnice w łącznej produktywności pracy, ziemi i kapitału uległy zmniejszeniu. Proces ten nie został zakończony i wymaga kontynuacji oraz wsparcia działalności inwestycyjnej w gospodarstwach rolnych, w tym w szczególności w dużych i średnich gospodarstwach rolnych.

Mała skłonność gospodarstw rolnych do poziomej i pionowej integracji.

Polskie rolnictwo w okresie transformacji gospodarczej i członkostwa w UE przeszło proces głębokich zmian strukturalny i własnościowych. Zmiany strukturalne polegały przede wszystkim na wzroście koncentracji produkcji. Pomimo wielu pozytywnych zmian rolnictwo nadal wykazuje rozdrobnioną strukturę podmiotową, a dominujący udział mają małe i średnie rodzinne gospodarstwa rolne, które wykazują umiarkowaną skłonność do kooperacji w zarejestrowanych prawnie podmiotach gospodarczych. Grupy producentów rolnych i spółdzielnie rolnicze mają marginalny udział w liczbie producentów. Według MRiRW i ARiMR liczba zarejestrowanych organizacji i grup producentów wzrastała w latach 2007-2013 z 251 do 1349, ale w kolejnych latach zmniejszyła się do 886, które zrzeszają 12,5 tys. członków. Na krajowym rynku rolno-żywnościowym funkcjonuje także ok. 276 grup i organizacji producentów w sektorze owoców. Liczba omawianych podmiotów i ich członków jest niewielka w porównaniu z liczbą gospodarstw rolnych (1,4 mln), w tym także w porównaniu z liczbą gospodarstw rolnych, które prowadzą dystrybucję produktów kanałami

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

rynkowymi (ok. 0,4 mln). Występuje duże zróżnicowanie liczby grup i organizacji producentów w poszczególnych branżach gospodarki rolno-żywnościowej. Najwięcej grup producentów występuje w sektorze wieprzowiny, owoców i warzyw oraz w produkcji zbóż i nasion oleistych (rzepaku). Relatywnie duża liczba grup producentów występuje także w sektorach drobiarskim i mleczarskim. Duże zróżnicowanie liczby grup producentów rolnych występuje także w układzie terytorialnym kraju. Najwięcej grup producentów występuje w regionach wyspecjalizowanych w produkcji żywca wieprzowego (woj. Wielkopolskie 280), owoców i warzyw (woj. mazowieckie ok. 330) oraz zbóż i rzepaku (woj. dolnośląskie 88, woj. opolskie 83 i woj. Warmińsko-mazurskie 41). W pozostałych regionach liczba organizacji i grup producentów jest niewielka. Istnieje wiele barier poziomej integracji gospodarstw rolnych: mała siła ekonomiczna gospodarstw rolnych i skłonność do wspólnego inwestowania, mentalność kierowników gospodarstw rolnych, brak ugruntowanej tradycji efektywnej spółdzielczości rolnej oraz skomplikowane procedury administracyjne tworzenia organizacji i grup producentów.

Małe i średnie gospodarstwa rolne wykazują także małe zainteresowanie pionową integracją (powiązaniem kapitałowymi) z przemysłem spożywczym. Wyjątkowa sytuacja występuje tylko w branży mleczarskiej, w której rolnicy są udziałowcami w spółdzielczych zakładach. Również przemysł spożywczy, w tym szczególnie przedsiębiorstw funkcjonujące w strukturach transnarodowych koncernów, nie wykazują zainteresowania uregulowaną prawnie integracją z bazą surowcową.

Niska innowacyjność i zaawansowanie technologiczne produkcji rolnej.

Innowacyjne technologie produkcyjne stosują przede wszystkim duże i wyspecjalizowane gospodarstwa rolne. Głównym powodem tego jest rozdrobniona struktura producentów rolnych. Małe i średnie gospodarstwa rolne nie dysponują odpowiednim potencjałem gospodarczym, aby prowadzić inwestycje w innowacyjne i wdrażać zaawansowane technologie. Potwierdzeniem tego są: mały udział kwalifikowanego materiału siewnego¹⁴, mała liczba krów utrzymywana w oborach pod kontrolą użytkowości mlecznej¹⁵ oraz mały udział technologii cyfrowych¹⁶ i rolnictwa precyzyjnego¹⁷. Wspomniane inwestycje i efektywne wykorzystanie nowoczesnych technologii wymagają nie tylko odpowiedniej skali

¹⁴ IERiGŻ-PIB, MRiRW. 2019. *Rynek środków produkcji dla rolnictwa. Stan i perspektywy*. Warszawa.

¹⁵ PFHBiPM. 2019. *Ocena hodowlana bydła mlecznego. Dane za 2018 r.*, http://pfbh.pl/fileadmin/user_upload/OCENA/publikacje/publikacje_2019/biuletyn_2018_calosc_na_www_02.pdf, Warszawa.

¹⁶ Kosior K. 2019. *Ekonomiczne i etyczne aspekty cyfryzacji w sektorze rolno-spożywczym*, seminarium IERiGŻ-PIB, www.ierigz.waw.pl/aktualnosci/seminaria-i-konferencje/23427,40,3,0,seminarium-ekonomiczne-i-etyczne-aspekty-cyfryzacji-w-sektorze-rolno-spozywczym.html.

¹⁷ Krzyżanowski J. 2019. *Rolnictwo precyzyjne - możliwości aplikacyjne i badawcze*, seminarium IERiGŻ-PIB, www.ierigz.waw.pl/aktualnosci/seminaria-i-konferencje/23370,40,3,0,1571394910.html.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

produkcji, ale także wysokich kwalifikacji rolników. Relatywnie niewielka grupa rolników w Polsce posiada wykształcenie rolnicze (27,4%), a w regionach z rozdrobnioną strukturą gospodarstw rolnych udział rolników legitymujących się odpowiednim wykształceniem jest jeszcze mniejszy.

Niski poziom nakładów na badania i prace rozwojowe w rolnictwie.

Głównym stymulatorem innowacyjności i wdrożenia nowoczesnych technologii są badania naukowe, które mogą być finansowane zarówno ze środków publicznych, jak prywatnych (np. producenci środków produkcji dla rolnictwa, przemysł spożywczy). W Polsce nakłady na badania naukowe mają mały udział w wydatkach budżetu państwa. Na działania związane z upowszechnianiem wiedzy i wspieraniem innowacji przeznaczono 1,5% ogólnego budżetu PROW 2014-2020. Udział projektów związanych z rozwojem rolnictwa i obszarów wiejskich w ramach programu Horyzont 2020 wyniósł 1,1%. Badania naukowe w rolnictwie były finansowane także w ramach wieloletnich programów badawczych realizowanych w instytutach podległych MRiRW. Narodowe Centrum Badań i Rozwoju stwarza możliwości realizacji projektów badawczych w ramach współpracy instytucji naukowych z podmiotami gospodarczymi sektora oraz w ramach projektów badawczych. Badania naukowe mogą być prowadzone także w ramach międzynarodowych projektów badawczych, które są finansowane przez międzynarodowe instytucje (Komisja Europejska, FAO, OECD, World Bank).

Niski stopień wykorzystania możliwości związanych z handlem elektronicznym.

W okresie transformacji gospodarczej i akcesji do UE w polskim sektorze rolno-żywnościowym nie rozwinęła się duża elektroniczna platforma sprzedażowa, która funkcjonowałaby w formie kontraktów SPOT i futures. W Polsce rozwinęły się tylko „rynki hurtowe” o zasięgu lokalnym, na których dominuje wymiana handlowa produktami branży owocowo-warzywnej i kwaciarskiej oraz artykułami spożywczymi. Próba uruchomienia dużej giełdy towarowej produktów rolnych została podjęta w 1995 r., ale obroty handlowe zbożami, paszami, nasionami roślin oleistych i nawozami są niewielkie. Rozwój nowoczesnej elektronicznej giełdy towarowej znacząco może poprawić efektywności wymiany handlowej na rynku krajowym i zagranicą, a w przyszłości może rozwinąć się, jako duża giełda towarowa w regionie Europy Środkowej. Elektroniczna platforma sprzedażowa będzie także stymulatorem postępu cyfryzacji sektora rolno-spożywczego oraz integracji rolnictwa z przemysłem przetwórczym i handlem.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

Niski poziom świadomości i orientacji rynkowej znacznej części producentów rolnych i niechęć do współpracy biznesowej.

Duża liczba i rozdrobniona struktura gospodarstw rolnych powoduje, że większość najmniejszych podmiotów jest nie wytwarza produktów, których dystrybucja jest prowadzona kanałami rynkowymi. Większość producentów rolnych oczekuje także aktywnej roli państwa w rozwiązywaniu problemów rynkowych (instrumentów interwencji rynkowej oraz działań kryzysowych), wykazując jednocześnie niechęć do współpracy biznesowej służącej poprawie ich pozycji rynkowej. Przyczyn tego niekorzystnego zjawiska jest wiele: mały potencjał ekonomiczny gospodarstw rolnych, brak tradycji integracji poziomej (np. efektywnej spółdzielczości) oraz niewystarczające wykształcenie pozwalające zrozumieć dynamicznie zmieniające się uwarunkowania rynkowe¹⁸. Taki stan rzeczy nie sprzyja zwiększeniu zorientowania na rynek i poprawie konkurencyjności.

Niedostateczny poziom wiedzy technologicznej wśród rolników.

Niedostateczny poziom wiedzy technologicznej jest pochodną i przyczyną niskiej innowacyjności i zaawansowania technologicznego krajowej produkcji rolnej. W tym przypadku mamy do czynienia z negatywnym sprzężeniem zwrotnym polegającym na tym, że brak wiedzy uniemożliwia wdrażanie nowoczesnych i innowacyjnych technologii, a to z kolei ogranicza motywację do zdobywania wiedzy i transfer innowacji. Brakuje również dostatecznej liczby silnych ekonomicznie liderów, których naśladowanie byłoby pomocne w przełamaniu tego niekorzystnego stanu. Największe bariery występują w grupie najmniejszych gospodarstw rolnych o małym potencjale ekonomicznym, które nie widzą perspektyw na wdrożenie innowacji. Dużą grupę stanowią także gospodarstwa rolne, których właścicielami są starsze osoby, które nie są zainteresowane wdrożeniem nowoczesnych metod produkcyjnych. W tym przypadku występuje bariera psychologiczna i silne przywiązanie do tradycyjnych metod wytwórczych.

---

¹⁸ GUS. 2017. *Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2016 r.*, Warszawa, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rolnictwo-lesnictwo/rolnictwo/charakterystyka-gospodarstw-rolnych-w-2016-r-,5,5.html>.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

Szanse

Wzrost krajowego, a zwłaszcza globalnego popytu na żywność w ujęciu ilościowym.

Podstawą prognoz wzrostu popytu na żywność są z dwa podstawowe czynniki: rosnąca liczba ludności oraz poprawa sytuacji dochodowej¹⁹. W wymiarze globalnym wzrasta liczba ludności na świecie oraz systematycznie rośnie światowy dochód brutto per capita. Rosnące dochody i siła nabywcza ludności, w tym przede wszystkim w rozwijających się gospodarczo krajach Azji i Afryki, skutkują zmianami modelu konsumpcji²⁰. W konsekwencji obydwie czynniki generują wzrost popytu na artykuły żywnościowe, w tym głównie na produkty białkowe (np. mięso, produkty mleczne) oraz produkty o wysokim udziale wartości dodanej (np. artykuły cukiernicze, napoje bezalkoholowe, używki). W 2018 r. eksport żywności do krajów rozwijających się gospodarczo wyniósł 2,1 mld EUR, co stanowiło 7% eksportu ogółem. W Polsce wzrost popytu na żywność jest wyłącznie konsekwencją poprawy sytuacji dochodowej konsumentów, gdyż tendencje demograficzne są niekorzystne i liczba konsumentów jest relatywnie stała²¹ ²². Istotnym elementem krajowego popytu na żywność jest zmiana modelu konsumpcji, którego wyrazem jest rosnący popyt na artykuły wyższej jakości (premium, produkty o wyższym udziale wartości dodanej, produkty ekologiczne oraz „żywność funkcjonalna”). Przewiduje się, że krajowi konsumenci podobnie, jak krajach Europy Zachodniej, będą wykazywać coraz większe zainteresowanie artykułami żywnościowymi o walorach ekologicznych oraz ich konsumpcją w kanałach HoReCa²³. W najbliższej dekadzie krajowy popyt na żywności będzie wykazywał powolną tendencję wzrostową, a popyt na świecie będzie dynamicznie wzrastał. W konsekwencji krajowi producenci żywności powinni ukierunkowywać rozwój działalności gospodarczej względem przedstawionych powyżej tendencji rozwoju popytu. W okresie członkostwa w UE wiele branż sektora rolno-spożywczego zwiększało produkcję głównie w wyniku rosnącego popytu na rynkach zewnętrznych (drobiarska, mleczarska, cukrownicza, olejarska, zbożowa i owocowo-warzywna).

---

¹⁹ IERiGŻ-PIB, MRiRW. 2018. *Popyt na żywność. Stan i perspektywy*. Warszawa.

²⁰ Pingali P. 2007. *Westernization of Asian diets and the transformation of food systems: Implications for research and policy*, Since Direct, www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0306919206000893.

²¹ GUS. 2019. *Rocznik demograficzny 2019*, Warszawa, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-demograficzny-2019,3,13.html>.

²² GUS. 2014. *Prognoza ludności na lata 2014-2050*, Warszawa, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosci/prognoza-ludnosci-na-lata-2014-2050-opracowana-2014-r-,1,5.html>.

²³ Sektor hotelarski i gastronomiczny (Hotel, Restaurant, Catering).....

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

Znaczny potencjał ekonomiczny rozwoju działań kooperacyjnych sektorze rolno-żywnościowym.

Polskie rolnictwo w okresie transformacji gospodarczej i członkostwa w UE przeszło proces głębokich zmian strukturalny i własnościowych. Zmiany strukturalne polegały przede wszystkim na wzroście koncentracji produkcji²⁴. Rolnictwo nadal wykazuje rozdrobnioną strukturę podmiotową, a dominujący udział mają małe i średnie rodzinne gospodarstwa rolne, które wykazują umiarkowaną skłonność do kooperacji w zarejestrowanych prawnie podmiotach gospodarczych. Grupy producentów rolnych i spółdzielnie rolnicze mają marginalny udział w liczbie producentów. Polski sektor rolno-żywnościowy dysponuje dużym potencjałem integracji gospodarstw rolnych w większe podmioty gospodarcze. Efektem tego będzie większa skala produkcji i koncentracji podaży, której efektywna dystrybucja będzie prowadzona kanałami rynkowymi. Sektor rolno-żywnościowy wykazuje także duży potencjał poprawy pionowej integracji gospodarstw rolnych z przemysłem spożywczym. Rozwinięta współpraca w tym zakresie występuje tylko w branży mleczarskiej, w której duży udział mają spółdzielcze przedsiębiorstwa. Pozioma i pionowa integracja w sektorze będzie bardzo korzystna ze względu na rosnące efekty skali działalności gospodarczej, redukcję kosztów transakcyjnych oraz efektywną promocję produktów na rynku krajowym i zagranicznym oraz wzmocni pozycję negocjacyjną rolników w stosunku do sieci hipermarketów i dyskontów. Istotnym elementem efektywnej pionowej integracji gospodarstw rolnych z przemysłem spożywczym jest wdrożenie systemu długoterminowych umów kontraktacyjnych na dostawę surowców rolnych.

Rozwój świadomości konsumentów krajowych i zagranicznych w odniesieniu do jakości produktów żywnościowych.

Świadomość konsumentów ewoluuje w kierunku coraz większej orientacji na jakościowe walory produktów żywnościowych. W szczególności dotyczy to problematyki bezpieczeństwa żywnościowego, ale w coraz większym stopniu dotyczy to także żywności ekologicznej oraz wytwarzanej zrównoważonymi metodami. Wzrost popytu na tego rodzaju artykuły żywnościowe tworzy atrakcyjną przestrzeń rynkową dla polskich producentów żywności, w tym przede wszystkim dla małych i średnich gospodarstw rolnych oraz małych przedsiębiorstw przemysłu spożywczego. Produkcja i przetwórstwo żywności w gospodarstwach rolnych nie tylko stanowi możliwość efektywnego wykorzystania czynników i osiągnięcia dochodów, ale również jest elementem lokalnego (regionalnego) rozwoju. Efektem takich działań, nawet jeżeli będą miały one niszowy charakter rynku, będzie skrócenie łańcucha marketingowego i wzmocnienie pozycji rynkowej wielu małych gospodarstw rolnych. W celu uzyskania większych efektów skali gospodarstwa rolne

---

²⁴ GUS. 2018. *Rocznik statystyczny rolnictwa 2018*, Warszawa.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

powinny nawiązywać zarejestrowaną prawnie współpracę i kooperację, która jest rozumiana jako tworzenie większych podmiotów gospodarczych posiadających osobowość prawną. Większe podmioty gospodarcze posiadające osobowość prawną reprezentują interesy członków w relacjach z przemysłem spożywczym, sieciami hipermarketów i dyskontów oraz administracją państwową.

Postępujący transfer innowacji do sektora rolno-żywnościowego w wymiarze międzynarodowym.

Integracja polskiej gospodarki rynkami międzynarodowymi obejmuje wymianę handlową oraz przepływy kapitału i wiedzy, które determinują transfer innowacji do sektora rolno-żywnościowego. Istotną rolę w tych procesach odgrywają transnarodowe koncerny rolno-spożywcze oraz koncerny wytwarzające środki produkcji dla rolnictwa. Transfer innowacji odbywa się także na podstawie współpracy krajowych instytucji badawczych z międzynarodowymi jednostkami naukowo-dawczymi.

Wyższy poziom nakładów na badania i prace rozwojowe w rolnictwie i sektorze żywnościowym będący skutkiem względnie wysokiego tempa wzrostu gospodarczego.

W latach 2016-2018 dynamika zmian PKB (wzrost gospodarczy) przekraczała 4% rocznie. Relatywnie duży wzrost PKB stwarza szanse zwiększenia nakładów na badania i prace badawczo-rozwojowe. Rzeczywisty poziom nakładów na badania naukowe był uzależniony od przyjętej polityki społeczno-gospodarczej i związanej z nią alokacji środków budżetowych. Zagrożeniem wzrostu wydatków na badania i rozwój jest przewidywane spowolnienie dynamiki PKB w latach 2019-2021 oraz napięta sytuacja w budżecie państwa.

Rozwój nowych modeli biznesu elektronicznego

Nowe modele biznesu elektronicznego stwarzają możliwości skracania łańcuchów dostaw i bezpośredniego czerpania przez producentów większych korzyści ze sprzedaży produktów rolno-żywnościowych, niż z wykorzystaniem konwencjonalnych rozwiązań oraz redukcja kosztów transakcyjnych. Polska realizuje pilotażowy projekt w sektorze rolno-żywnościowym, którego głównym celem jest uruchomienie dużej ogólnokrajowej elektronicznej platformy handlowej, która będzie pierwszym okresie funkcjonowała w formule SPOT, a docelowo w formule kontraktów futures. W strukturze krajowego rynku rolno-żywnościowego brakuje takiej podmiotu, który umożliwiłby koncentrację dużych partii towarów o wystandaryzowanych parametrach oraz korzystnie wpłynął na wymianę handlową poprzez redukcję kosztów transakcyjnych i logistycznych. Wymiana

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

handlowa na elektronicznej platformie stwarza uczestnikom rynku nowe możliwości zarządzania ryzykiem, które korzystnie wpływają na ich konkurencyjność.

Obserwowany od około dwóch dekad dynamiczny rozwój technologii cyfrowych nie omija handlu żywnością.

Dobry dostęp do usług publicznych stwarza możliwości podnoszenia kwalifikacji uczestników rynku rolno-żywnościowego.

Uczestnicy rynku rolno-żywnościowego w Polsce, w tym głównie gospodarstwa rolne, dysponują dobrym dostępem do usług publicznych zarówno o charakterze administracyjnym, jak i oświatowym. Rozwój oświaty oraz rozwinięte doradztwo rolnicze stwarzają dogodne warunki do zbywania i poszerzania wiedzy z zakresu rolnictwa i przetwórstwa żywności

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

Zagrożenia

Postępujące negatywne zmiany klimatu, w tym w szczególności trudna sytuacja hydrologiczna kraju, skutkują wzrostem ryzyka produkcyjnego i handlowego w sektorze rolno-żywnościowym.

Negatywne zmiany klimatu, w tym mała ilość opadów, wzrost średniej temperatury w okresie wegetacji oraz rosnące prawdopodobieństwo kataklizmów pogodowych, skutkuje wzrostem ryzyka produkcyjnego i handlowego. Gospodarstwa rolne użytkujące lekkie i piaszczyste kompleksy glebowe zmuszone są do efektywnego gospodarowania wodą. Rosnące ryzyko będzie negatywnie oddziaływało na konkurencyjność i pozycję rynkową producentów rolnych.

Odływ młodych mieszkańców w z terenów wiejskich

Pomimo, że sytuacja demograficzna na terenach wiejskich w Polsce jest korzystniejsza niż w UE, to analiza salda migracji ludności wiejskiej w wieku 15-35 lat w Polsce wykazała, że liczba mieszkańców na terenach wiejskich zmniejszyła się o 6,4 tys. osób. Tymczasem, młode osoby wykazują większe skłonności do podejmowania ryzyka produkcyjnego, są bardziej innowacyjne, posiadają nowocześniejszą wiedzę. Istnieje wiele powodów odpływu młodzieży z obszarów wiejskich i rolnictwa. Jednym z głównych powodów są możliwości pracy w nierolniczych sektorach gospodarki narodowej oraz zagranicą. Praca w rolnictwie w kraju charakteryzuje się niższą atrakcyjnością ze względu na niższą dochodowość, duże ryzyko produkcyjne i handlowe oraz dużą uciążliwość (np. w produkcji zwierzęcej). W związku z tym kluczowym elementem jest zahamowania odpływu młodych pracowników z obszarów wiejskich będą szeroko rozumiane inwestycje infrastrukturalne na terenach wiejskich w celu poprawy jakości życia i atrakcyjności pracy.

W ujęciu regionalnym niekorzystne tendencje demograficzne dotyczą regionów, w których rolnictwo ma duże znaczenie społeczno-gospodarcze oraz w regionach z rozdrobnioną strukturą gospodarstw rolnych. Głównym powodem tych zmian jest rosnąca mobilność polskich pracowników, obejmująca również emigrację zarobkową do krajów UE-15. Sytuacja na krajowym rynku pracy w ostatnich latach uległa znaczącej poprawie, w tym w szczególności w sektorze usług (transport, budownictwo). W związku z powyższym istotnym elementem polityki rolnej powinno być stworzenie takich uwarunkowań, aby młode osoby w jak największym stopniu wiązały swoją przyszłość z obszarami wiejskimi.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

Narastający protekcyjizm w handlu międzynarodowym, zwłaszcza w handlu rolno-żywnościowym.

Pojawiające się tendencje do zachowań protekcyjnych w handlu międzynarodowym, będące zwykle wynikiem napięć i konfliktów politycznych, a w szczególności ich ewentualny dalszy rozwój, to poważne zagrożenie polskiego sektora rolno-żywnościowego czerpiącego duże korzyści międzynarodowej wymiany handlowej. W szczególności dotyczy to relacji handlowych między Stanami Zjednoczonymi i Chinami oraz napiętą sytuację polityczno-gospodarczą między Rosją i Ukrainą. Na świecie występuje wiele ognisk potencjalnych konfliktów (np. Bliski Wschód, Turcja), które mogą skutkować utrudnieniami w polskim eksporcie żywności. W tym kontekście kluczowe znaczenie będzie miała konkurencyjna pozycja na rynku UE, który w 2018 r. stanowi ok. 86% w polskim eksporcie rolno-spożywczym, oraz postępująca dywersyfikacja rynków zbytu, ale wymaga ona intensywnych i efektywnych działań promocyjnych.

Rosnąca konkurencja na międzynarodowych rynkach żywnościowych ze strony krajów rozwijających.

Niektóre kraje rozwijające się gospodarczo i państwa WNP, odczuwające w poprzednich dekadach niedostatki żywności stają się jej eksporterami²⁵. Ze względu na substytucyjny charakter wielu produktów żywnościowych ich niektóre rodzaje będą stanowić konkurencję dla polskiej oferty eksportowej w szczególności dotyczy to surowców rolnych i produktów pierwotnego przetwórstwa żywności (zboża, nasiona oleistych i produkty uboczne ich przerobu, cukier, owoce). Silna konkurencja występuje także na rynku UE.²⁶ Wzmocnienie pozycji konkurencyjnej krajowego sektora na rynkach międzynarodowych obejmuje szerokie spektrum działań. Kluczową formą konkurencyjności jest zwiększenie efektów skali, które będą skutkowały redukcją kosztów stałych i transakcyjnych. Nieodzownym elementem konkurencyjności jest intensywna promocja jakości i wypracowanie polskiej marki, aby konsumenci zagraniczni wiedzieli, że polska żywność jest produkowana zrównoważonymi metodami i ma niepodważalne walory jakościowe. Kolejnym obszarem działań może być rozwój produkcji i eksportu produktów niszowych, charakterystycznych dla naszego kraju, które będą jednoznacznie kojarzone z Polską.

---

²⁵ FAO. 2019. *Food Outlook Biannual Report On Global Food Markets*, Rome, <http://www.fao.org/3/ca4526en/ca4526en.pdf>. FAO, OECD. 2019. *FAO-OECD Agricultural Outlook 2019-2028*, Paris, <http://www.fao.org/3/ca4076en/ca4076en.pdf>

²⁶ European Commission. 2018. *EU agricultural outlook: For markets and income 2018-2030*, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/medium-term-outlook-2018-report_en.pdf.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

Spadek inwestycji i nakładów na odtwarzanie majątku wytwórczego w gospodarce.

Akumulacja kapitału (brutto) w polskim rolnictwie w 2017 r. była na poziomie 1,26 mld EUR. Sytuowało to Polskę na 7. miejscu w UE-28 (za Francją, Niemcami, Włochami, Hiszpanią, Wielką Brytanią, Holandią i Austrią). Stanowiło to jednak zaledwie 12% wytworzonej wartości dodanej brutto w rolnictwie. Gorszy wynik miały pod tym względem jedynie Bułgaria, Cypr i Rumunia. Poprawę sytuacji w tym zakresie może utrudniać niezależny od samego sektora rolno-żywnościowego niedostateczny poziom, a co gorsza spadek, inwestycji i nakładów na odtwarzanie majątku wytwórczego w całej gospodarce, w tym w szczególności inwestycji infrastrukturalnych. W konsekwencji niska efektywność działalności logistycznej (np. transportu) będzie negatywnie wpływać na konkurencyjność polskiego eksportu rolno-żywnościowego. Malejące inwestycje, w tym także w infrastrukturę, będą negatywnie wpływały na efektywność produkcji w rolnictwie i handel produktami rolno-żywnościowymi.

Ograniczone środki budżetowe na WPR, która realizuje wiele różnych celów, mogą skutkować nieefektywnym ich wykorzystaniem.

WPR realizuje liczne cele gospodarcze, środowiskowe i społeczne, gdyż sektor rolno-żywnościowy dotyczy wszystkich wymienionych powyżej sfer życia. Budżet WPR jest jednak ograniczony określonym limitem finansowym. W związku z tym istnieje realne zagrożenie wystąpienia konkurencji o środki finansowe na realizację poszczególnych celów, która może skutkować nieefektywnym wsparciem. Kluczową kwestią jest, aby dystrybucja środków budżetowych skutkowała możliwie pełną realizacją wyznaczonych celów.

Wzrost koncentracji i siły przetargowej w ogniwach marketingowych łańcuchów żywnościowych ograniczający konkurencyjność rolnictwa.

Rosnąca koncentracja w przetwórstwie spożywczym i handlu produktami rolno-żywnościowymi (np. duże firmy handlu zagranicznego i sieci handlu hipermarketów i dyskontów) skutkuje osłabieniem pozycji przetargowej gospodarstw rolnych, w tym w szczególności o małej skali produkcji i niepowiązanych umowami kontraktacyjnymi z przemysłem przetwórczym²⁷. Duża siła przetargowa ogniw marketingowych między producentem rolnym i konsumentami żywności skutkuje niekorzystnym dla rolnictwa podziałem wartości dodanej, a w konsekwencji osłabianiem jego możliwości rozwojowych i konkurencyjności. W związku z powyższym współpraca i kooperacja gospodarstw rolnych skutkująca powstawaniem podmiotów gospodarczych posiadających osobowość prawną wzmocni pozycję przetargową poszczególnych gospodarstw rolnych w relacjach

---

²⁷ Szymańska E.J., Bórawski P., Żuchowski I. 2017. Łańcuchy dostaw na wybranych rynkach rolnych w Polsce, Wydawnictwo SGGW, Warszawa, <http://www.uwm.edu.pl/kpros/images/monografie/lanuchydostaw.pdf>.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

w przemyśle spożywczym, sieciami handlu detalicznego i administracją. Podmioty posiadające osobowość prawną oraz grupy producentów rolnych mogą podejmować inicjatywy zmierzające do sformalizowania współpracy (integracji pionowej) z przemysłem przetwórczym (np. zawieranie długoterminowych umów kontraktacyjnych, powiązania kapitałowe).

Zmiany preferencji konsumentów prowadzące do wykształcenia się trendów skutkujących spadkiem popytu na produkty rolno-żywnościowe pochodzenia krajowego.

Preferencje konsumentów żywności nieustannie ewoluują i na skalę masową ujawniają się w postaci trendów. Zagroženiem dla krajowych producentów jest przede wszystkim trend poszukiwania przez konsumentów nowych produktów (np. z innych stref klimatycznych) oraz zmiana modelu konsumpcji (np. rezygnacja z artykułów spożywczych pochodzenia zwierzęcego). Importowane produkty stanowią silną konkurencję dla produktów krajowych, w szczególności dotyczy to rynku owoców, ryb i przetworów oraz napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych. Zmiany modelu konsumpcji mogą skutkować spadkiem popytu na produkty niektórych branż sektora rolno-żywnościowego, w rezultacie podmioty gospodarcze będą zmuszone aktywnie poszukiwać rynków zbytu oraz prowadzić efektywną promocję.

Wykluczenie cyfrowe części producentów rolnych i mieszkańców obszarów wiejskich.

Mieszkańcy obszarów wiejskich są w większym stopniu narażeni niż mieszkańcy miast na wykluczenie cyfrowe, które wynika zarówno z braku dostępu do technologii cyfrowych (np. Internet, urządzenia IT) oraz niedostatecznych kwalifikacji umożliwiających korzystanie z ww. technologii²⁸. Zjawisko może zagrażać lub opóźniać implementację nowych technologii (np. cyfryzacji) i ograniczać transfer innowacji, ale przede wszystkim będzie ono dotyczyło małych gospodarstw rolnych i przedsiębiorstw przemysłu spożywczego (skala mikro). Polski sektor rolno-żywnościowy nie posiada wdrożonej elektronicznej platformy handlowej dużymi partiami produktami o wystandaryzowanych parametrach jakościowych.

---

²⁸ Figiel S. (red.), Chechelski P., Grochowska R., Kuberska D., Kozłowski W. 2016. *Uwarunkowania rozwoju i dyfuzji innowacji w sektorze rolno-spożywczym i na obszarach wiejskich*. Monografie PW 2015-19, IERiGŻ-PIB, Warszawa. Figiel S. (red.), Chechelski P., Grochowska R., Kuberska D., Kufel J., Oliński M., Wasilewski A. 2015. *Wybrane aspekty innowacyjności w sektorze rolno-spożywczym*. Monografie PW 2015-19, IERiGŻ-PIB, Warszawa. Figiel S., Grochowska S., Kuberska D., Kufel-Gajda J., Oliński M., Wasilewski A. 2017. *Innovation Performance of the Polish Agri-food Sector: Key Determinants and Prospects for Improvements*. Monografie PW 2015-2019, IERiGŻ-PIB, Warszawa.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

Aneks

Tabela 1. Podstawowe dane ekonomiczne polskiego sektora rolno-żywnościowego

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Udział rolnictwa, leśnictwa i rybactwa w wartości dodanej brutto [%]	3,9	3,2	2,9	2,5	2,7	3,2
Inwestycje w rolnictwie [mld zł]	4,2	4,5	3,8	5,1	5,4	5,4
Wydajność czynników produkcji w* rolnictwie (2005=100)						
Polska	113	114	118	119	125	129
UE-28	104	105	106	108	109	109
Wydajność pracy w rolnictwie [tys. ERU/AWU]						
Polska	4,8	4,9	4,2	4,1	5,1	6,4
UE-28	16,6	17,3	17,6	17,7	17,7	20,1
Eksport [mld EUR]	17,9	20,4	21,9	23,9	24,3	27,8
Import [mld EUR]	13,6	14,3	15,1	16,1	17,3	19,3
Saldo [mld EUR]	4,3	6,1	6,8	7,8	7,0	8,5

* Total Productivity Factor – wskaźnik obejmujący łącznie wydajność pracy i produktywność ziemi.

Źródło: obliczenia na podstawie danych GUS, MF, FADN, EUROSTAT.

Tabela 2. Udział rolnictwa, leśnictwa i rybactwa w strukturze wartości dodanej brutto

Wyszczególnienie	2012	2016
	%	
Dolnośląskie	2,1	1,4
Kujawsko-pomorskie	5,8	3,8
Lubelskie	8,7	5,3
Lubuskie	4,9	3,4
Łódzkie	5,2	3,3
Małopolskie	2,2	1,3
Mazowieckie	3,6	2,4
Opolskie	5,7	3,0
Podkarpackie	2,5	1,5
Podlaskie	10,9	6,5
Pomorskie	3,0	2,1
Śląskie	1,0	0,7
Świętokrzyskie	5,9	4,0
Warmińsko-mazurskie	8,9	5,7
Wielkopolskie	5,6	3,7
Zachodniopomorskie	4,1	3,0
Polska	3,9	2,7

Źródło: obliczenia na podstawie danych GUS.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

Tabela 3. Liczba i struktura gospodarstw rolnych w Polsce

Wyszczególnienie	2010		2017	
	w tys.	w %	w tys.	w %
Ogółem	1 509,3	100,0	1 405,6	100,0
do 1 ha	24,9	1,6	20,5	1,5
1-5 ha	790,6	52,4	712,6	50,7
5-15 ha	497,8	33,0	458,4	32,6
15-20 ha	72,0	4,8	70,4	5,0
20-50 ha	97,0	6,4	108,3	7,7
powyżej 50 ha	27,0	1,8	35,4	2,5

Źródło: dane GUS.

Tabela 4. Struktura gospodarstw rolnych w Polsce w 2017 r.

Wyszczególnienie	do1 ha	1-5 ha	5-15 ha	15-20 ha	20-50 ha	powyżej 50 ha
Dolnośląskie	2,2	47,5	31,9	4,4	8,6	5,4
Kujawsko-pomorskie	1,6	32,3	37,9	8,7	15,4	4,1
Lubelskie	0,6	55,0	34,1	3,9	5,2	1,2
Lubuskie	2,5	46,1	28,1	5,8	9,9	7,5
Łódzkie	1,7	49,4	38,4	4,5	5,3	0,8
Małopolskie	1,5	81,0	15,4	0,8	1,0	0,4
Mazowieckie	0,5	45,2	40,5	5,4	7,2	1,3
Opolskie	2,5	43,3	29,9	5,8	12,8	5,6
Podkarpackie	2,4	80,1	14,6	0,8	1,5	0,6
Podlaskie	1,0	27,0	44,3	10,2	14,9	2,6
Pomorskie	2,4	32,6	38,3	8,0	13,2	5,6
Śląskie	4,6	67,0	20,7	2,5	3,7	1,5
Świętokrzyskie	2,3	62,9	29,2	2,4	2,7	0,5
Warmińsko-mazurskie	2,0	27,8	31,0	9,7	20,7	8,7
Wielkopolskie	1,8	38,6	38,4	7,1	10,8	3,2
Zachodniopomorskie	2,1	35,5	30,7	7,9	12,7	11,2
Polska	1,5	50,7	32,6	5,0	7,7	2,5

Źródło: dane GUS.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

Tabela 5. Dane demograficzne obszarów wiejskich

Wyszczególnienie	Udział ludności w wieku		Saldo migracji z terenów wiejskich		Rolnicy z pełnym wykształceniem rolniczym
	%		w tys. osób		%
	0-14 lat	15-64 lat	ogółem	14-35 lat	
Dolnośląskie	18,9	63,5	3,5	0,4	29,4
Kujawsko-pomorskie	20,1	63,1	1,2	-0,5	31,4
Lubelskie	18,5	61,5	-0,8	-1,7	18,5
Lubuskie	19,2	63,6	0,0	-0,5	19,4
Łódzkie	18,6	61,4	2,2	-0,3	24,4
Małopolskie	20,7	62,5	3,5	0,2	14,5
Mazowieckie	20,1	61,6	4,5	-0,8	16,4
Opolskie	16,4	64,3	0,1	-0,3	31,5
Podkarpackie	19,2	63,0	-0,3	-1,2	40,9
Podlaskie	17,7	61,4	-0,4	-0,8	34,0
Pomorskie	22,9	62,9	3,7	0,6	29,9
Śląskie	18,6	62,4	3,2	0,2	26,8
Świętokrzyskie	17,7	62,0	-0,2	-0,8	28,8
Warmińsko-mazurskie	19,9	64,1	-1,3	-1,3	45,4
Wielkopolskie	21,2	62,5	6,1	1,2	33,2
Zachodniopomorskie	19,3	64,0	-0,1	-0,7	34,2
Polska	19,6	62,6	25,0	-6,4	27,4

Źródło: obliczenia na podstawie danych GUS.

Tabela 6. Zatrudnienie w rolnictwie i przemyśle spożywczym w 2018 r.

Wyszczególnienie	Rolnictwo [w osobach]	Przemysł spożywczy PKD 10 [w przeliczeniu na pełne etaty]
Dolnośląskie	50 838	7 343
Kujawsko-pomorskie	88 531	18 124
Lubelskie	107 476	16 875
Lubuskie	308 156	4 846
Łódzkie	37 337	19 151
Małopolskie	178 862	22 407
Mazowieckie	272 782	76 523
Opolskie	302 088	3 782
Podkarpackie	49 885	7 711
Podlaskie	259 851	12 999
Pomorskie	126 865	19 684
Śląskie	67 471	25 314
Świętokrzyskie	102 136	6 177
Warmińsko-mazurskie	149 507	16 418
Wielkopolskie	70 730	37 798
Zachodniopomorskie	213 083	9 682
Polska	2 385 598	304 834

Źródło: obliczenia na podstawie danych GUS.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

Tabela 7. Handel zagraniczny w sektorze rolno-żywnościowym.

Wyszczególnienie	Eksport		Import		Saldo	
	2015	2018	2015	2018	2015	2018
	Mld EUR					
I. Produkty zwierzęce	8,7	11,7	4,8	6,0	3,9	5,7
Zwierzęta żywe	0,1	0,1	0,6	0,7	-0,4	-0,6
Mięso i przetwory	4,8	6,5	1,5	1,8	3,3	4,6
Produkty mleczarskie	1,6	2,2	0,8	1,0	0,9	1,3
Ryby i przetwory	1,6	2,2	1,7	2,2	-0,1	0,0
Pozostałe produkty zwierzęce	0,6	0,7	0,3	0,4	0,2	0,3
II. Produkty roślinne	13,8	15,8	10,3	12,5	3,5	3,4
Zboża i ich przetwory	2,1	2,2	0,8	1,0	1,3	1,2
Rośliny oleiste i ich przetwory	1,1	0,6	1,9	2,3	-0,7	-1,7
Owoce i przetwory	1,7	2,0	1,9	2,3	-0,2	-0,3
Warzywa i przetwory	0,7	0,9	0,7	0,9	0,0	0,0
Grzyby i przetwory	0,4	0,5		0,0	0,4	0,5
Ziemiaki i przetwory	0,3	0,5	0,3	0,4	0,0	0,1
Cukier i przetwory	2,2	2,5	0,9	1,1	1,3	1,4
Kawa, herbata, kakao	0,9	0,7	1,2	1,3	-0,3	-0,6
Tytoń i papierosy	2,3	3,4	0,7	0,8	1,5	2,6
Alkohole	0,4	0,5	0,6	0,8	-0,2	-0,3
Wody i napoje bezalkoholowe	0,4	0,5	0,1	0,2	0,3	0,3
Pozostałe produkty roślinne	1,3	1,7	1,2	1,5	0,1	0,2
III. Pozostałe produkty rolno-spożywcze	1,3	2,1	0,9	1,5	0,4	0,6
Ogółem (I+II+III)	23,9	29,7	16,1	20,0	7,8	9,7

Zródło: obliczenia na podstawie danych MF.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

Tabela 8. Eksport rolno-spożywczy w wybranych krajach UE w 2018 r.

Wyszczególnienie	Mld EUR	Tys. EUR/AWU	Mln EUR/ha UR
Belgia	39,7	748,7	28,3
Bułgaria	4,3	46,2	0,9
Czechy	7,3	24,7	2,1
Dania	18,7	288,3	7,2
Francja	63,0	132,5	2,2
Hiszpania	50,4	95,5	1,9
Holandia	92,2	482,8	51,2
Niemcy	73,9	132,6	4,4
Polska	29,7	17,5	2,1
Rumunia	6,5	9,2	0,5
Wielka Brytania	8,8	19,5	0,5
Włochy	42,2	60,0	3,3

Źródło: obliczenia na podstawie danych Eurostat.

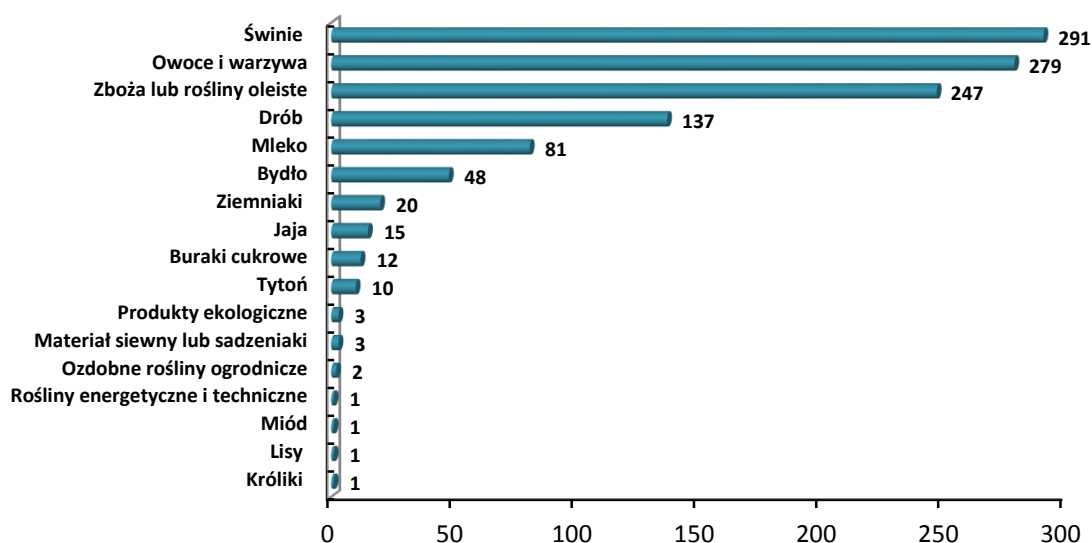
Tabela 9. Wskaźniki RCA_i w polskim eksporcie rolno-spożywczym w 2017 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	UE	Kraje trzecie
Zwierzęta żywe	0,37	0,17	0,59
Mięso i podroby	2,94	3,14	2,63
Ryby i owoce morza	1,10	0,33	0,51
Produkty mleczarskie	2,23	2,83	3,08
Pozostałe produkty zwierzęce	2,27	1,00	3,26
Warzywa	1,07	1,30	0,85
Owoce i orzechy	0,83	0,66	1,54
Kawa, herbata, przyprawy	0,92	1,21	0,87
Zboża	0,70	0,29	1,01
Produkty młynarskie, sód, skrobie	1,38	0,81	3,48
Nasiona i owoce oleiste	0,28	0,39	0,08
Tłuszcze i oleje zwierzęce lub roślinne	0,33	1,27	0,11
Przetwory z mięsa i ryb	2,62	2,86	1,29
Cukry i wyroby cukiernicze	1,45	2,02	2,23
Kakao i przetwory z kakao	2,61	1,32	4,42
Przetwory zbożowe i pieczywo cukiernicze	2,64	2,40	3,65
Przetwory z owoców i warzyw	1,64	1,91	2,35
Napoje bezalkoholowe i alkoholowe	0,56	0,98	0,70
Odpady i pasze dla zwierząt	1,17	1,00	0,89
Tytoń i wyroby tytoniowe	6,24	4,38	2,44
Produkty rolno-spożywcze	1,24	1,61	1,48

Źródło: obliczenia na podstawie danych MF.

Analiza SWOT Cel 2. Zwiększenie zorientowania na rynek i poprawa konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację - projekt

Rysunek 1. Liczba grup producentów rolnych w 2019 r. Wg sektorów rolnych

Źródło: obliczenia na podstawie danych ARIMR.

Tabela 70. Porównanie cen podstawowych produktów rolnych w Polsce i UE w latach 2010-2019

Wyszczególnienie	UE = 100%	
	2010	2019
Pszenica	96,2	92,8
Kukurydza	95,8	97,2
Rzepak	95,6	99,1
Mleko krowie	89,4	92,0
Wołowina	74,7	85,0
Wieprzowina	80,7	82,8
Drób	66,4	66,5

Źródło: obliczenia na podstawie danych Eurostat, European Commission Market Observatories.